

Bilaga 3

Nationella utredningar som berör nätutvecklingsprocessen

En rapport framtagen på uppdrag av Energimarknadsinspektionen
Sweco AB 2022-05-25

Innehållsförteckning

Bilaga 3	1
1 Inledning	3
1.1 Utredningar som berör nätutvecklingsprocessen	3
1.2 Nätkoncessionsutredningen.....	4
1.3 Klimaträttsutredningen	8
1.4 Miljöprövningsutredningen	13
1.5 Uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö- och klimatpåverkan.....	14
1.6 Artskyddsutredningen.....	16
1.7 En ny renskötellagstiftning – det samiska folkets rätt till renskötelse, jakt och fiske	17
1.8 Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket (SFS 2022:66) ...	18
1.9 Nationell strategi för elektrifiering – en trygg, konkurrenskraftig och hållbar elförsörjning för en historisk klimatomställning	19
1.10 Sammanfattning.....	21
2 Referenser	23

1 Inledning

Sweco AB har, på uppdrag av Ei, genomfört en kartläggning av nationella utredningar med koppling till nätutvecklingsprocessen. Syftet med omvärldsbevakningen var att identifiera utredningar och befintliga åtgärdsförslag samt nyligen implementerade åtgärder som kan komma att påverka leddiderna inom nätutvecklingsprocessen.

Den gemensamma nämnaren för det material som valdes ut till omvärldsbevakningen var att de berör någon del av nätutvecklingsprocessen, se avsnitt 1.1 för en sammanställning av dessa.

Omvärldsbevakningen resulterade i fem identifierade åtgärdsförslag som redovisas under respektive utredning, se avsnitt 1.6-0. Åtgärdsförslagen lades sedan till den åtgärdslista med totalt 171 åtgärder som berörda myndigheter, nätägare och företag tagit fram inom ramen för uppdraget.

1.1 Utredningar som berör nätutvecklingsprocessen

I följande avsnitt presenteras en sammanställning av sju utredningar från regeringsuppdrag och en nationell strategi som berör nätutvecklingsprocessen. Utredningarna samt den nationella strategin som ingick i omvärldsbevakningen och som identifierades beröra nätutvecklingsprocessen presenteras nedan:

- Nätkoncessionsutredningen (SOU 2019:30)¹
- Klimaträttsutredning (M 2019:05)²
- Miljöprövningsutredningen (M 2020:06)³
- Uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö och klimatpåverkan (N2021/02286)⁴
- Artskyddsutredningen (SOU 2021:51)⁵
- En ny renskötellagstiftning – det samiska folkets rätt till renskötsel, jakt och fiske. (Dir. 2021:35)⁶

¹ Statens offentliga utredningar, 2019, Moderna tillståndsprocesser för elnät

² Regeringen, 2021, Klimaträttsutredningen (M 2019:05)

³ Regeringen, 2021, Tilläggsdirektiv till Miljöprövningsutredningen

⁴ Regeringen, 2021, Uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö- och klimatpåverkan (N2021/02286)

⁵ Regeringen, 2021, Artskyddsutredningen

⁶ Regeringen, 2021, En ny renskötellagstiftning – det samiska folkets rätt till renskötsel, jakt och fiske (Dir. 2021.35)

- Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket (SFS 2022:66)⁷
- Nationell strategi för elektrifiering - en trygg, konkurrenskraftig och hållbar elförsörjning för en historisk klimatomställning (I 2022/00299)⁸

När omvärldsbevakningen gjordes var tre utredningar avslutade⁹ medan övriga fem var pågående¹⁰. De fyra utredningar och den aktuella strategin som inte var avslutade inkluderades i omvärldsbevakningen eftersom det fanns tillgång till visst material (antingen publikt eller internt publicerat). Det är dock fortsatt intressant att bevaka framtida resultat. Två utredningar avslutas i närtid, Miljöprövningsutredningen och Klimaträttsutredningen med en slutredovisning i maj 2022. Utredningen "Uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö- och klimatpåverkan" kommer pågå fram till år 2023 och utredningen "En ny renkötsellagstiftning" kommer pågå fram till år 2025. Strategin "Nationell strategi för elektrifiering" kommer genomföras under åren 2022–2024.

I avsnitt 1.6-0 presenteras bakgrund för respektive utredning, vilka som deltog och de viktigaste resultaten, identifierade åtgärdsförslag samt dess påverkan på nätutvecklingsprocessen, där detta har varit möjligt att utröna. I avsnitt 1.10 återges en sammanfattning av identifierade åtgärdsförslag från denna omvärldsbevakning.

1.2 Nätkoncessionsutredningen

Vid kartläggningen av Nätkoncessionsutredningen vidtogs först en studie av aktuell utredning och publicerat material inom ramen för utredningen. Därefter intervjuades en expert från Energimarknadsinspektionen i syfte att tydliggöra utredningens resultat samt bedöma utredningens eventuella påverkan på ledtiderna inom nätutvecklingsprocessen.

I februari 2018 utsåg regeringen en särskild utredare för att se över regelverket om nätkoncessioner - Nätkoncessionsutredningen (enligt dir. 2018:6).

Nätkoncessionsutredningens syfte var att modernisera regelverket för nätkoncessioner då det fanns ett behov att se över rådande regelverk och göra det

⁷ Regeringen, 2022, *En konsultationsordning för det samiska folket*

⁸ Regeringen, 2022, *Nationell strategi för elektrifiering – en trygg, konkurrenskraftig och hållbar elförsörjning för en historisk klimatomställning (I 2022/00299)*

⁹ Artskyddsutredningen (avslutades 2021) Nätkoncessionsutredningen (avslutades 2021) & En konsultationsordning i frågor som rör det samiska folket (avslutades i mars 2022).

¹⁰ Klimaträttsutredningen (avslutades i maj 2022), Miljöprövningsutredningen (avslutades i maj 2022), Uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö- och klimatpåverkan (planeras avslutas december 2023), En ny renkötsellagstiftning (planeras avslutas 2025), nationell strategi för elektrifiering.

mer ändamålsenligt och effektivt i takt med att elnätutbyggnaden intensifierades i Sverige. Uppdraget gick ut på att lämna förslag på författningsändringar för att främst modernisera, förenkla och förbättra elnätsregelverket utan att påverka resurseffektivitet, nätstabilitet eller miljöskydd negativt.

Nätkoncessionsutredningens betänkande "Moderna tillståndsprocesser för elnät" (SOU 2019:30) lämnades in i juni 2019 med bland annat förslag på författningsändringar som berörde ellagen (1997:857). I april 2021 lämnade regeringen in en proposition (Prop. 2020/21:188) till Riksdagen med författningsändringar med syftet att förenkla elnätutbyggnad samt göra tillståndsprocessen mindre resurskrävande för både elnätsföretag och berörda myndigheter. Riksdagen tog beslut i juli 2021 där lagändringarna trädde i kraft den 1:a augusti 2021.

Lagändringarna i nätkoncessionsregelverket kan delas in i olika teman utifrån dess olika syften och effekter på nätutvecklingsprocessen. Lagändringar med syftet att göra tillståndsprocessen mindre resurskrävande hos energiföretag och Energimarknadsinspektionen resulterade i att behov av ansökningar minimerades där det var möjligt. En åtgärd som framkom i nätkoncessionsutredningsarbetet handlar om att försöka ta bort administrativt arbete hos Ei som skedde utan närmre mervärde. Lagändringar från Nätkoncessionsutredningen som berör detta innebar:

- Att fler ledningar kan byggas och användas med stöd av nätkoncession för område (1).
- Att en nätkoncession för linje kan ändras i ansökan av nätägaren (2).
- Att möjlighet att lägga samman och dela upp nätkoncession för linje finns (3).
- Lagändringarna från Nätkoncessionsutredningen med syftet att förenkla nätutvecklingsprocessen handlar om att möjliggöra för nya rutiner.
Lagändringarna från Nätkoncessionsutredningen som berör detta innebär:
 - Att nätkoncessionsbeslut får laga kraft säkerställs, vilket innebär att överklagandetiden för den som inte ska delges beslutet räknas från den dag som infaller en vecka efter det att beslutet har kungjorts. Beslut kan dessutom i vissa fall gälla omedelbart (4).
 - Att Energimarknadsinspektionen ska få besluta om tillträde till mark för undersökningsarbeten (5).

Inom Nätkoncessionsutredningen kom det fram att det var möjligt att påverka ledtiderna inom nätutvecklingsprocessen i enlighet med direktivet som man hade

fått. Det fanns dock vissa begränsningar för vad som var möjligt att påverka inom nätutvecklingsprocessen med hjälp av lagstiftning.

Utredningens olika lagändringar (1-5) kommer att ha olika effekt på ledtider inom olika delar hos nätutvecklingsprocessen.

Enligt Ei:s expert, har lagändringarna som berör (1) störst potential att förkorta ledtiderna sett ur ett längre perspektiv. Effekterna på ledtiderna av lagändringarna från (2) bedöms få ett mer direkt genomslag. Däremot bedöms lagändringarna från (2) ha något mindre potential på sikt till att förkorta ledtiderna jämfört med (1). Lagändringarna som handlar om (3) berör inte ledtider utan handlade om att få lagstöd och anpassa dåvarande lagrum. Ett hinder för att uppnå en positiv effekt på ledtider inom nätutvecklingsprocessen från Nätkoncessionsutredningen, skulle kunna vara att nätägarna inte drar nytta av de lagändringar som berör (1). En risk med lagändringarna från (1) som pekas ut är att de på kort sikt kan innebära att ledtiderna förlängs då de har en högre tröskel vid implementering jämfört med de andra lagändringarna (2 & 3).

Frågorna om marktillträde och ledningsrätt har stor betydelse för den totala projekttiden enligt utredningen. Med lagändringarna från (4) begränsas överklagandetiden som tidigare var obegränsad. Med lagändringarna från (5) ges en ökad möjlighet till delvis parallella processer hos Ei och lantmäteriet och det skulle kunna förkorta den totala tiden för att få markåtkomst för att göra undersökningsarbeten.

Nätkoncessionsutredningen resulterade även i en ny lydelse i 17§ ledningsrättslagen (1973:1144), som handlar om att det ska bli lättare att inleda en ledningsförrättning. Ledningsförrättning är ett steg inom Lantmäteriprocessen som är tidsödande då det tidigare inte fanns möjlighet för Lantmäteriet att påbörja ledningsrätten innan koncessionsbeslut, vilket ledde till en flaskhals i ledtid för nätutvecklingsprocessen. Nu ska Lantmäteriet kunna påbörja en ledningsförrättning om Ei medger detta. Vilken tidsbesparing denna nya lydelse resulterar i beror på hur mycket som kan inledas och färdigställas av Lantmäteriet i ledningsförrättningen innan koncessionsbeslut.

I Nätkoncessionsutredningen utreddes möjligheten att göra nätkoncessionsprövningen mer miljöbalklik, som ett miljötillstånd, vilket innebar att man tittade på att införa en ny prövningsordning. Syftet att göra om nuvarande ordning handlar om rättskraft gentemot miljöbalken, om att öka säkerhet för innehavaren av nätkoncession som enligt nuvarande ordning inte ges skydd mot ingripanden av andra än av Ei. Med anledning av att Ei fortfarande behöver pröva

en ledning gentemot allmän lämplighet resulterar detta i två separata prövningar. I utredningen bedömdes det att nuvarande ordning med prövning av miljöpåverkan och allmän lämplighet hos Ei bör bibehållas. Ordningen avvisades med anledning av en förutspådd negativ påverkan på ledtiderna. Att ha två separata prövningsprocesser riskerar att öka total handläggningstid och tidsvinst ansågs endast kunna uppnås i enstaka projekt. Risken att förlänga ledtiden inom nätutvecklingsprocessen ansågs överväga fördelen med den ändrade prövningsordningen. Detta bekräftas även av en av Ei:s experter, som menar att de negativa konsekvenser för att driva igenom detta blir för stora då ett stort hinder är att det blir rörigt att göra om ansökningsprocessen. Rättskraftsfrågan för befintliga ledningar skulle heller inte lösas med denna ordning och det konstaterades att den behövde utredas ytterligare.

Enligt Ei:s expert avvisades de åtgärdsförslag, i arbetet med Nätkoncessionsutredningen, som inte balanserade äganderätten (privat äganderätt till mark) och miljöretten. En bibehållen balans mellan dessa intressen var en förutsättning för de lagändringsförslag och lagändringar som man inom utredningen jobbade vidare med. Under utredningen kom det konkreta förslag från nätägare. Ett sådant förslag gällde att nätägare själva skulle ansvara för den samhällsekonomiska bedömningen och inte Ei genom prövning i koncessionsärendet. Förslaget avvisades på grund av att maktbalansen i så fall skulle bli oproportionerlig åt nätägarna. Det bedömdes att det inte skulle gå att säkerställa en balansering av intressen av ett sådant förslag.

I *Nätkoncessionsutredningen* har tre åtgärder identifierats som berör nätutvecklingsprocessen, se Figur 1.

Figur 1. Identifierade åtgärder i Nätkoncessionsutredningen.

Utredning: Nätkoncessionsutredningen

Åtgärd 1: Lagändring (Ellagen 2 kap. 63-65 §§)

Ei får delge, meddela och kungöra beslut i en fråga om nätkoncession som får laga kraft. Ett sätt att begränsa överklagandetiden som innan denna lagändring var obegränsad.

Åtgärd 2: Lagändring (Ellagen 2 kap. 10-11 §§)

Lagändringen som berör nätkoncession för område och innebär att nätägaren inte behöver ansöka om linjekoncession för del av ledning som sträcker sig inom ett annat företags koncessionsområde.

Åtgärd 3: Lagändring (Ellagen 2 kap. 22, 25 §§)

Medgav möjlighet att förlänga befintlig nätkoncession för linje (tillstånd) innan giltighetstiden hade gått ut.

Påverkan på ledtider

Åtgärd 1: Beroende av projekt men mest tidsbesparing sker i projekt med många markägare.

Åtgärd 2 & 3: Beroende av projekt.

1.3 Klimatråtsutredningen

Vid kartläggningen av Klimatråtsutredningen vidtogs först en studie av aktuell utredning där publicerat material inom ramen för utredningen ingick. Därefter intervjuades en av Ei:s experter med syfte att tydliggöra utredningens resultat samt bedöma utredningens eventuella påverkan på ledtiderna inom nätutvecklingsprocessen.

Enligt uppdraget Klimatråtsutredningen (M 2019:05) tillsatte regeringen en särskild utredare att se över all relevant svensk lagstiftning så att det klimatpolitiska ramverket ska få genomslag (dir. 2019:101). Utredningens syfte är att skapa bättre förutsättningar för att uppnå Sveriges klimatmål. Delbetänkandet En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden (SOU 2021:21) lämnades in i mars 2021. Delbetänkandet redogör för hur miljöbalken kan anpassas så att den blir ett effektivt medel för att uppnå Sveriges klimatmål. Författningsförslagen gavs för lagstiftning som berör miljöbalken och plan och bygglagen. Förslagen är fokuserade på prövning av miljöfarliga verksamheter och aktiviteter som ger upphov till utsläpp av växthusgaser. Utredningen kommer troligtvis ha en stor påverkan på nätutvecklingsprocessen då förslagen berör aktuella lagrum för nätutvecklingsprocessen. Enligt Ei:s tillfrågade expert kommer andelen merarbete i

förhållande till konkret nytta som förslagen resulterar i att vara beroende av hur Klimaträtsutredningens förslag utformas. Enligt experten kan klimatutredningens resultat eventuellt leda till att ledtider förkortas om det finns tillgång till konkret vägledning.

De förslag som redovisades i utredningens delbetänkande (SOU 2021:21) har sammanfattats i Figur 2.

Figur 2. Förslag på hur miljöbalken kan anpassas för att uppnå Sveriges klimatmål.

I redovisat delbetänkande (SOU 2021:21) sågs behovet av en fördjupad utredning av förslag på en ny avvägningsregel i miljöbalken. För att möjliggöra för fortsatt utredning av avvägningsregel samt framtagande av nödvändiga författningsförslag gjordes en ändring i uppdraget genom ett tilläggsdirektiv. Förslagen redogörs för i utredningens slutbetänkande Rätt för klimatet (SOU 2021:21) som publicerades 18:e maj 2022. En sammanfattning på de förslag som förordas och avråds från i utredningen presenteras i Figur 3 och Figur 5.

De författningsändringar som förordas i utredningen omfattar områden som handlar om att 1) främja bidrag till klimatomställningen, 2) underlätta byggande av elnät och 3) ett transporteffektivt samhälle. De åtgärder som förordas och som handlar om område 3) behandlas inte i denna omvärldsbevakning då de inte direkt påverkar nätutvecklingsprocessen eller ledtiderna. De åtgärder som förordas i

utredningen, inom område 1) och 2), presenteras i Figur 3 . De åtgärder som avråds från i utredningen, inom område 1) och 2), sammanfattas i Figur 4.

Figur 3. Förordade förslag i Klimaträttsutredningens slutbetänkande (SOU 2021:21).

I utredningen föreslås en klimatanpassad platsvalsregel, se Figur 3. Syftet med förslaget är att möjliggöra för lämpliga platsval med hänsyn till klimatet som annars kanske inte hade ansetts lämpliga. I slutbetänkandet föreslås även att Försvarsmakten ges ett fristående uppdrag om att ta fram vägledningar så att verksamheter som möjliggör klimatomställningen har större chans att samexistera med försvarets verksamheter.

I Klimaträttsutredningens slutbetänkande presenteras även hur lagstiftningen kan anpassas för att underlätta utbyggnad av elnät. I utredningen föreslås olika förslag som handlar om att stärka elnätets betydelse i den fysiska planeringen och hur detta ska samordnas. I utredningen föreslås att Boverket ser över hur vägledning kring plan- och bygglagen (PBL, 2010:900) kan utformas för att underlätta för hur hänsyn till elnät kan tas i fysisk planering samt i det berörda lagrummet. I utredningen föreslås också att en översyn görs av hur energi- och klimatplanering kan förbättras och bli tydligare på regional nivå. Till exempel genom att förtydliga kommunernas och regionernas roller i planeringen av energi- och klimatomställningen samt se över format och syfte med nuvarande energi- och klimatplaner. Det förordas även att ett utpekande av de mark- och vattenområden som är av riksintresse för energidistributionen ska prioriteras av Energimyndigheten.

I utredningen har särskild vikt lagts vid lagstiftning som berör starkströmsledningar som kräver linjekoncession. Det finns ett behov av att tydliggöra prövningen av linjekoncessioner genom att lämplighetsbedömningens omfattning klargörs, miljöprövningens omfattning förtydligas och miljöprövningen underlättas genom ökad vägledning samt att krav på innehållet i en ansökan om linjekoncession uppdateras. Ytterligare förslag med syfte att

tydliggöra prövning av linjekoncessioner handlar om bestämmelser om villkor enligt ellagen, att ersättningsbestämmelserna ses över samt att samråd stärks och att det planeras för kompetensförsörjning och uppföljning av handläggningstider.

Det har i Klimatråtsutredningen även framkommit att det behövs tydligare bestämmelser i valet mellan luftledning och mark- eller sjökabel då teknikval upptar mycket tid i prövningen. En sådan bestämmelse kan leda till kortare ledtider inom nätutvecklingsprocessen. I utredningen föreslås det till exempel att föreskrifterna ska ange att växelströmsledningar som är avsedda för en spänning om 130 kV eller högre som utgångspunkt ska byggas som luftledning samt att kriterier för när kabel får användas behöver utformas.

Det förordas även i utredningen att det finns behov av att införa en möjlighet att begära förhandsbesked gällande frågan om ledning uppfyller kraven för att anses lämplig enligt ellagen. Genom ett sådant förhandsbesked kan en nätägare i ett tidigt stadium få besked om Ei bedömer att en viss ledning är lämplig eller om alternativa utformningar av ledningen är förenliga med ellagen och berörda föreskrifter i elsäkerhetslagen. Förhandsbesked kan bara begäras ut för starkströmsledning som kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Ett förhandsbesked ska, med viss möjlighet till omprövning, vara bindande i koncessionsprövningen förutsatt att ansökan sker inom en viss tid. Förslaget bedöms spara resurser och öka förutsägbarheten samt underlätta för samråd och planering genom att tydliga förutsättningar för ansökan om linjekoncession anges.

Figur 4. Förslag som avråds från i Klimatråtsutredningens slutbetänkande (SOU 2021:21).

I slutbetänkandet har det bland annat utretts: hur en avvägningsregel i 2 kap i miljöbalken skulle kunna utformas och hur det är möjligt att föra in klimat som ett riksintresse i 3 kap miljöbalken. Dessa förslag avråddes dock ifrån på grund av att eventuella fördelar inte bedömdes överväga eventuella negativa konsekvenser och förslagen bedömdes inte uppnå den effekt som förslagen syftade till.

En avvägningsregel förväntades gynna verksamheter som bidrar till klimatomställningen. Syftet med avvägningsregeln var att det, i vissa fall, skulle vara möjligt att väga en åtgärds- eller verksamhets klimatnytta mot dess påverkan på människa, hälsa och miljö. Dessa verksamheter skulle, med avvägningsregeln,

kunnat få tillstånd grundat på att verksamhetens klimatnytta vägdes in i bedömningen.

Utformningen av avvägningsregeln hade kunnat påverka ledtider inom nätutvecklingsprocessen på olika sätt enligt en expert från Ei. Det hade kunnat innebära en positiv effekt på ledtider inom nätutvecklingsprocessen om regeln varit tydlig och om den gick att tillämpa utan att en ytterligare bedömning behövde göras. I slutbetänkandet Rätt för klimatet (SOU 2021:21) fastslogs det att införandet av en ny avvägningsregel inte skulle möjliggöra för avvägningar mot sådana intressen som utgör hinder i prövningarna, det vill säga intressen med starkt skydd som till exempel arter och totalförsvaret. Därför avråddes det i utredningen från att implementera förslaget om en avvägningsregel i 2 kap miljöbalken med bedömningen att den inte skulle få tillräckligt positiva effekter på möjligheterna för verksamheter att få tillstånd samt leda till negativa konsekvenser i form av förlängd ledtid för prövning.

I Klimatråtsutredningen utreddes även hur en stoppregel skulle kunna tillämpas vid prövning av verksamheter som hindrar de svenska klimatmålen från att uppnås. I utredningen avråddes det från detta förslag som beskrivs som ett tillägg till regeringens tillåtlighetsprövning i Figur 4. Motivet bakom avrådan handlar främst om att tillägget skulle innebära ytterligare tillstånd vilket skulle leda till längre handläggningstider och att ytterligare resurser behöver tillsättas till Regeringskansliet.

Avrådan i utredningen mot förslaget att väga klimat mot skyddsintressen i 5, 7 och 8 kap. miljöbalken motiveras av att det inte är möjligt för Sverige att driva igenom ändringar i EU-rätten vilket skulle krävas för att implementera förslaget. Däremot föreslås i utredningen att skyddsintressen som skyddas av lagrum på nationell nivå till exempel strand-och biotopskydd skulle kunna vägas mot verksamhetstyper som är centrala för klimatomställningen till exempel starkströmsledning. Ett av förslagen som förordas i utredningen handlar nämligen om att ge undantag mot vissa förbud, se Figur 3. Förslaget avser att byggande och underhåll av starkströmsledning med linjekoncession ska kunna undantas från förbuden i miljöbalken mot påverkan på områden som omfattas av biotopskydd eller strandskydd. Det innebär samtidigt undantag från krav på dispens. Förslaget motiveras av att områden som omfattas av generellt biotopskydd eller strandskydd normalt beviljas dispens. Ett införande av undantag från vissa förbud medför därför begränsad påverkan på skyddsintressen men skulle leda till stora tids- och resursbesparingar i alla berörda led.

Från utredningen *Klimaträttsutredningen* har inga åtgärdsförslag tagits med i åtgärdslistan, då slutbetänkandet i utredningen med åtgärdsförslag redovisades efter att åtgärdslistan togs fram.

1.4 Miljöprövningsutredningen

Vid kartläggningen av Miljöprövningsutredningen vidtogs först en studie av aktuell utredning och publicerat material inom ramen för utredningen. Därefter intervjuades en av Ei:s experter med syfte att tydliggöra utredningens resultat samt bedöma utredningens eventuella påverkan på ledtiderna inom nätutvecklingsprocessen.

Under 2020 gav regeringen i uppdrag att utvärdera nuvarande miljöprövningssystem för att identifiera möjligheter att bidra till en mer effektiv och modern miljöprövning. Ursprungligt slutdatum för uppdraget var 15 december 2021 men det blev sedan förlängt till 31 maj 2022 när uppdrag utökades. Det handlade om ett tilläggsdirektiv till Miljöprövningsutredningen (M 2020:06) som ska utvärdera huruvida vissa verksamheter inom miljöfarlig verksamhet kan få förtur i tillståndprocessen givet att projekten kan bidra, i stor utsträckning, till att uppfylla Sveriges klimatmål gällande minskning av växthusgasutsläpp.

I Miljöprövningsutredningens tilläggsdirektiv ombads Ei lämna ett utlåtande kring hur ett förtursförfarande skulle kunna se ut för deras del i koncessionsansökan, även om Ei inte prövar gentemot miljöbalken utan bara tillämpar miljöbalken vid koncessionsprövning. Detta indikerar att det finns utrymme för Ei:s ärenden att rymmas inom tillägget som presenteras under våren 2022.

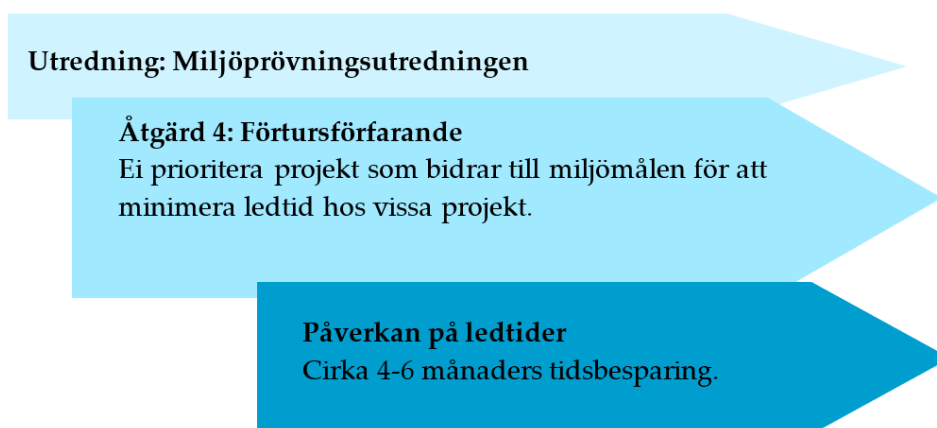
När det gäller förtursförfaranden bedrev Ei tidigare liknande prioriteringar av vindkraftsprojekt, enligt Ei:s expert. Ei slutade med dessa projektprioriteringar efter att det bedömdes att det inte fanns tillräckligt med lagmässigt stöd att låta ett projekt gå före ett annat. Gällande koncessionsansökningar har nätägarna i dagsläget endast möjlighet att göra interna prioriteringar i de projekt de själva skickar in. Ei prövar förfrågningarna i den ordning de inkommer vilket lett till en viss köbildning. Det innebär att det finns ett utrymme för förtur, som har potential att korta ledtiderna och korta ned kötiden med ett par månader hos Ei, för verksamheter som gör koncessionsprövningar.

Om tillståndsdirektivet gällande förtursförande kommer på plats och utformas på så sätt att Ei kan använda det som stöd i sina koncessionsprövningar, kan det utgöra det stöd som krävs i lagen för Ei att få göra prioriteringar av projekt.

Problematik som tas upp av Ei kopplat till förtursförfarandet handlar om vilka sorters verksamheter som ska anses väsentligt bidra till klimatmålen och därmed kvalificera för att få förtur. Komplexiteten ligger i att olika sorters projekt har blandad påverkan på elnätet, både direkt och indirekt, där det kan vara svårt att göra en bedömning om vilka som bidrar till att bäst uppfylla målen. Ei menar däremot att förtur går att appliceras givet att det finns förutsägbara och lättillämpade kriterier för vilka projekt som ska få förtur.

I *Miljöprövningsutredningen* har följande åtgärd identifierats som berör nätutvecklingsprocessen, se Figur 5.

Figur 5. Identifierad åtgärd presenterad i *Miljöprövningsutredningen* (M 2020:06).

1.5 Uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö- och klimatpåverkan

Vid kartläggningen av uppdraget vidtogs en studie av material inom ramen för uppdraget med syfte att identifiera åtgärder och faktorer som presenteras i utredningen som kan ha påverkan på ledtiderna inom nätutvecklingsprocessen.

Länsstyrelserna har fått i uppdrag av regeringen att under 2021–2023 utvärdera nuvarande samrådsprocesser och utveckla metoder och samverkansformer för en mer effektiv samrådsprocess enligt miljöbalken i projekt som syftar till att minska miljö- och klimatpåverkan - Uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö- och klimatpåverkan (N2021/02286). Länsstyrelsen i Västerbottens län är samordnande part i projektet och Länsstyrelserna samarbetar även med Sveriges innovationsmyndighet Vinnova som bidrar med policy- samt regelutveckling i projektet.

Uppdraget har ett särskilt fokus på samrådsprocessen (avgränsningssamråd enligt 6 kap. miljöbalken) och hur det är möjligt att ändra arbetssättet för en effektivare prövning kopplat till industriutvecklingen i norra Sverige (specifikt Norrbottens, Västerbottens och Västra Götalands län) för att påskynda näringslivets klimatomställning. Hittills har en delrapport av två publicerats den 15 februari 2022, där den första delrapporten presenterade en nulägesbild av Länsstyrelsernas samrådsprocess samt identifierade hinder. Den andra och sista delrapporten som ska redovisa uppdragets framdrift ämnas lämnas in 15 februari 2023. I den framtida delrapporten kommer metoder och samverkansformer för en mer effektiv samrådsprocess presenteras. Om de metoder och samverkansformer som ska presenteras innebär att samrådssteget inom nätutvecklingsprocessen blir mer effektivt, spås utredningen ha en positiv påverkan på nätutvecklingsprocessen och leda till kortare ledtider.

I den delrapport som har publicerats internt redovisas hinder utifrån utvärderat underlag som har inhämtats från länsstyrelserna. Det som försvårar att hitta ett gemensamt arbetssätt för en mer effektiv samrådsprocess är att alla länsstyrelser har olika förutsättningar vad gäller organisation, resurstillgång samt olika aktuella och vanligt förekommande ärenden inom respektive län. Att resursbrist i samband med samråd och tillståndsprövning har blivit en alltmer arbetsintensiv aktivitet är en annan utmaning som pekas ut i delrapporten.

Det konstateras även i delrapporten att länsstyrelserna behöver lägga mer resurser på samråd för att få en riktad förstärkning inom området samt eventuellt täcka behov av experthandläggare inom samrådsärenden. En samrådsprocess långa ledtid utmålas också som ett stort hinder för en effektiv samrådsprocess. Några problem som kan uppstå på grund av en lång ledtidsprocess för samråd är: att kravbilderna förändras, svårighet att tajma in säsongsberoende artskyddsinventeringar vid kompletteringar och sannolikheten för att resurser byts ut hos verksamhetsutövaren samt hos prövande myndighet ökar. Ytterligare förbättringsområde inom samrådsprocessen handlar om att förtydliga myndigheternas roller så att det blir tydligare för verksamhetsutövaren vilken myndighet som har ett helhetsansvar samt att förbättra verksamhetsutövarens möjligheter att förutse om och när de centrala myndigheterna yttrar sig.

I Uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö- och klimatpåverkan har det inte framkommit några åtgärdsförslag.

1.6 Artskyddsutredningen

Vid kartläggningen av Artskyddsutredningen vidtogs en studie av aktuell utredning och publicerat material inom ramen för utredningen. Därefter intervjuades en av Ei:s experter i syfte att tydliggöra utredningens resultat samt bedöma utredningens eventuella påverkan på ledtiderna inom nätutvecklingsprocessen.

I maj 2020 utsåg regeringen en särskild utredare att se över artskyddsförordningen, framför allt fridlysningsparagraferna samt förbättra förutsättningarna för arbetet med att förebygga, upptäcka och lagföra artskyddsrelaterad brottslighet. Ett annat mål med uppdraget är att undersöka om förändringar i miljöbalken är nödvändiga för att syftet med översynen av artskyddet ska uppnås. Betänkandet av utredningen går under namnet *Skydd av arter - vårt gemensamma ansvar* (SOU 2021:51).

Utredningen genomfördes av utredningens experter och utöver dessa bistod även berörda myndigheter och organisationer i arbetet. Målet med utredningen var att säkerställa ett effektivt och rättssäkert skydd av hotade arter samt tydliggöra ersättningsrätt för markägare.

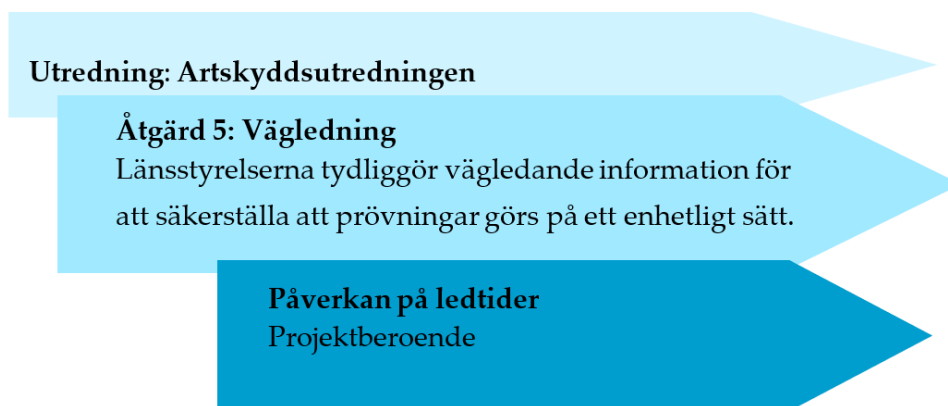
Tidigare har det funnits en otydlighet över vem som bär ansvaret för att bedriva arbetet kring artskydd i exploateringsprojekt. I utredningen framhävs exploatörens ansvar att ha kunskap om och ta fram underlag för miljöförhållanden och frågor om verksamhetens eller åtgärdens betydelse för olika enskilda och allmänna intressen. Vid nätutbyggnad är det således nätägaren som bär detta ansvar. Exploatörens ansvar inkluderar att undersöka och vidta åtgärder för fridlysta arter vid nyanläggningar, vilket är något som utvecklats och blivit alltmer praxis på området. Det är däremot staten och myndigheternas ansvar att ta fram information om fakta om arter och livsmiljöer (basfakta om arter, ekosystemtjänster, landskapsperspektiv m.m.) samt vägledning (rådgivning & riktlinjer). Dessutom ansvarar myndigheter för att bedriva uppföljningsarbete av exploateringar och etableringar av verksamheter i områden med hög bevarandestatus av arter.

En försvårande faktor kopplat till artskydd är att tillgänglig specialistkompetens skiljer sig mellan olika myndigheter. Den varierande kunskapsnivån gör att processen kring godkännande kan variera mellan olika projekt och bidra till en osäkerhet för exploatörerna. I utredningen konstateras det att bland annat länsstyrelser behöver tydliggöra vägledande information för att säkerställa att prövningar görs på ett enhetligt sätt, exempelvis vägledning för dispensprövning. Dessutom finns ett behov för länsstyrelserna att komplettera livsmiljöunderlag med mer regionalspecifik vägledning kring arter.

I utredningen (SOU 2021:51) lyfts det fram att det finns ett behov av en föreskrift som behandlar risken för att fåglar kolliderar med kraftledningar. Det handlar bland annat om att planering av ledningar ska ta hänsyn till fågellivet och undvika områden där riskerna är höga för kollision (exempelvis vid våtmarker där många fåglar vistas) samt genom att använda olika typer av fågelavvisare som placeras på ledningar för att öka ledningarnas synlighet för fåglarna. Dessutom får inte avverkning göras inom häckningstiden för vissa fågelarter.

I *Artskyddsutredningen* har följande åtgärd identifierats som berör ätutvecklingsprocessen, se **Figur 6**.

Figur 6. Identifierad åtgärd presenterad i Artskyddsutredningen (SOU 2021:51).

1.7 En ny renskötellagstiftning – det samiska folkets rätt till renskötelse, jakt och fiske

Vid kartläggningen av utredningen av den nya renskötellagstiftningen vidtogs först en studie av aktuell utredning och publicerat material inom ramen för utredningen. Därefter intervjuades en expert från Ei med syfte att tydliggöra utredningens resultat samt bedöma utredningens eventuella påverkan på ledtiderna inom nätutvecklingsprocessen.

Regeringen har gett en kommitté i uppdrag att utreda och lämna ett förslag till en ny renskötellag som ska ersätta den nuvarande rennäringslagen (1971:437), enligt Dir. 2021.35 Kommittédirektiv En ny renskötellagstiftning – det samiska folkets rätt till renskötelse, jakt och fiske. Regeringen beslutade att tillsätta en utredning för att se över rennäringslagstiftningen efter Högsta domstolens dom i Girjasmålet, NJA 2020 s. 3, från den 23 januari 2020, då det blev tydligt att rennäringslagen från 1971 behöver ses över.

I uppdraget ingår bland annat att bedöma inom vilka delar av statligt ägd mark som samebyar i förhållande till staten genom urminnes hävd har ensamrätt att upplåta småviltsjakt och fiske, bedöma om en förlikningsmekanism bör inrättas för att lösa tvister mellan samebyar, markägare och andra nyttjanderättshavare till mark som har med frågor om renskötselrätt att göra samt föreslå ändringar som kan krävas i annan lagstiftning med hänsyn till renskötseln.

Ett deluppdrag, som handlar om att utreda inom vilka delar av statligt ägd mark som samebyar har ensamrätt i förhållande till staten att upplåta småviltsjakt och fiske, och om denna ensamrätt omfattar jakt på annat vilt än småvilt, ska redovisas i ett delbetänkande senast den 21 november 2022. Regeringen har också gett ett deluppdrag till Sametinget att, i nära dialog med samebyarna, analysera hur samebyarnas interna organisation, beslutsfattande och regler för medlemskap bör utformas. Även detta ska redovisas den 21 november 2022. Hela uppdraget ska slutredovisas senast den 20 maj 2025.

Det är i dagsläget svårt att säga hur utredningen och den nya lagsstiftningen kan komma att påverka ledtiderna för nätutvecklingsprocessen. Om en förlikningsmekanism inrättas för att lösa tvister kopplat till renskötsel såsom markfrågor kan det påverka tillståndsprocessen. Enligt Ei expert, borde ändringar i rennäringslagen inte påverka tillståndsprocessen i någon stor utsträckning men om utredningen föreslår lagändringar i exempelvis konsultationsordningen eller miljöbalken kan det få konsekvenser för nätutvecklingsprocessen och tillämpningen av gällande lagstiftning vid ansökningar för exempelvis koncession.

I En ny renskötsellagstiftning – det samiska folkets rätt till renskötsel, jakt och fiske har det inte framkommit några åtgärdsförslag.

1.8 Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket (SFS 2022:66)

Vid kartläggningen av lagen om konsultation i frågor som rör det samiska folket vidtogs först en studie av publicerat material om lagen. Därefter intervjuades en expert från Ei med syfte att tydliggöra utredningens resultat samt bedöma utredningens eventuella påverkan på ledtiderna inom nätutvecklingsprocessen.

Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket (SFS 2022:66), konsultationsordningen är en ny lag som gäller från den 1 mars 2022. Lagen innebär bland annat att statliga myndigheter ska konsultera företrädare för det samiska folket innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för dem. Lagen är ett viktigt steg för att säkerställa det samiska folkets rätt att delta i beslutsprocesser och främja samernas inflytande i frågor som särskilt berör dem.

Sametinget, berörda samebyar och, i vissa fall, samiska organisationer kommer konsulteras innan Ei fattar beslut om koncessionsansökningar som kan ha påverkan på samiska intressen. Enligt Ei:s expert kommer troligen ledtiderna att förlängas i de ärenden konsultation blir aktuell. Eftersom de samiska företrädarna ska kontaktas så tidigt som möjligt kommer Ei att ställa frågan till de samiska företrädarna om de begärkonsultation så snart Ei fått in en ansökan. Om konsultation önskas kommer de sedan att erhålla mer material inför konsultationen som, om det krävs, kan komma att pågå under hela Ei:s handläggningstid av ärendet.

Enligt Ei:s expert, har Ei under arbetet med att implementera den nya lagstiftningen i sina handläggningsprocesser och tagit del av Sametingets Vägledning och fört diskussioner med bl.a. Sametinget, Svenska Samernas Riksförbund (SSR) och flera av nätägarna för att försöka komma fram till lösningar som är så bra som möjligt för alla berörda och samtidigt påverkar ledtiderna så lite som möjligt.

Konsultationsordningen kommer inte att påverka Ei:s remissförfarande eller samrådsprocesserna som genomförs av elnätsföretagen innan de lämnar in sin koncessionsansökan till Ei. Samråden kan dock komma att få en viktigare roll då väl genomförda samråd kan, enligt Ei:s expert, leda till att konsultationen går snabbare och blir mindre omfattande än vad den blir om det funnits brister i samrådet.

I *Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket (SFS 2022:66)* har det inte framkommit några åtgärdsförslag.

1.9 Nationell strategi för elektrifiering – en trygg, konkurrenskraftig och hållbar elförsörjning för en historisk klimatomställning

Vid kartläggningen av den nationella strategin för elektrifiering vidtogs en studie av den aktuella publicerade strategin med syfte att identifiera åtgärder och faktorer som presenteras i utredningen som kan ha påverkan på ledtiderna inom nätutvecklingsprocessen.

Regeringen har tagit fram en Nationell strategi för elektrifiering – en trygg, konkurrenskraftig och hållbar elförsörjning för en historisk klimatomställning. Ett helhetsgrepp tas i strategin med åtgärder för att skapa förutsättningarna i energisektorn för att möjliggöra för en ökad elektrifiering samt en plan för att hantera hinder för en ökad elektrifiering.

Förslaget till strategin har tagits fram av en arbetsgrupp inom Infrastrukturdepartementet som består av handläggare från Infrastrukturdepartementet, Miljödepartementet, Näringsdepartementet, Finansdepartementet och experter från Energimyndigheten, Energimarknadsinspektionen, Svenska kraftnät, Elsäkerhetsverket, Trafikverket och Trafikanalys.

En bred dialog med berörda intressenter fördes under hösten och vintern 2020–2021 och avslutades under våren 2021. Slutsatser från förstudiens dialoger och arbete presenterades på ett möte 30 mars 2021.

Elektrifieringsstrategin har delats upp i tolv punkter med totalt 67 åtgärder som ska genomföras mellan åren 2022–2024, en se sammanställning visas i **Figur 7**. Vissa åtgärder kommer hanteras av Regeringskansliet och vissa kommer genomföras av myndigheter, dessa kommer få separata beslut från regeringen.

Figur 7. Elektrifieringsstrategins (I 2022/00299) 12 punkter.

För nätutvecklingsprocessen är det många åtgärder i elektrifieringsstrategin som är relevanta och kan komma att påverka ledtiderna vid elnätsutbyggnad. Många av åtgärderna är på en övergripande nivå och handlar exempelvis om samarbeten mellan myndigheter både inom Sverige och inom Norden och EU. Flera åtgärder berör planering och utveckling av olika sorters metoder såsom framtagande av nätutvecklingsplaner och att regional och kommunal elektrifiering ska få genomslag i samhällsplaneringen.

Eftersom en av elektrifieringsstrategin 12 punkter handlar explicit om kortare ledtider kommer dessa att påverka nätutvecklingsprocessen i större utsträckning

såsom åtgärderna om en nationell dialog för att halvera ledtiderna för nya elnät senast 2025, säkerställa tillräckliga resurser hos prövande myndigheter samt nya metoder vid utbyggnad av transmissionsnätet som kan korta ledtiderna. Åtgärderna från elektrifieringsstrategin som kan komma att få störst påverkan på nätutvecklingsprocessen sammanfattas i Figur 8 nedan.

Figur 8. Åtgärder från elektrifieringsstrategin (I 2022/00299) som kan komma att få störst påverkan på nätutvecklingsprocessen.

Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering	Utveckling av metoder för samhällsekonomiska analyser	Svenska kraftnät får tydligare roll	Rikstintressen för energidistributionen och elproduktionen uppdateras
Regionala och lokala nätutvecklingsplaner tas fram	Regional och kommunal elektrifiering ska få genomslag i samhällsplaneringen	Utvecklade verktyg för en effektiv regional och lokal energiplanering	Översyn av myndigheternas uppgifter och ansvar inom energiområdet
En hållbar och resurseffektiv elektrifiering och ett elektrifieringsråd inrättas	Fortsatt uppföljning av transmissionsnät-investeringar	Intensifierat samarbetet inom Norden och EU	Förutsättningarna för proaktivt arbete med nätutbyggnad tydliggörs
Intäktregleringen utvecklas	Kostnadsfördelning vid proaktivt arbete för effektiv elnätsutbyggnad analyseras	Säkerställa tillräckliga resurser hos prövande myndigheter	En nationell dialog för att halvera ledtiderna för nya elnät senast 2025
Nya metoder vid utbyggnad av transmissionsnätet som kan korta ledtiderna	Öka kunskapen om miljöeffekterna från elnät	Ökad digitalisering vid ledningsförrättningar	Öka transparens kring data och analyser som kan bidra till elektrifieringen

Från strategin *Nationell strategi för elektrifiering – en trygg, konkurrenskraftig och hållbar elförsörjning för en historisk klimatomställning* har inte några åtgärdsförslag tagits med i åtgärdslistan.

1.10 Sammanfattning

De utredningar och den strategi som omfattats av omvärldsbevakningen betonar vikten av ökad samverkan mellan myndigheter, att nuvarande lagstiftning och samhällsplanering anpassas till nya omständigheter såsom införandet av klimat- och elektrifieringsperspektiv, att resurser- kompetens och vägledning inom myndigheter behöver säkerställas gällande prövning och bedömning, att ansvar inom tillståndsprocessen behöver förtydligas samt att samrådsprocessen behöver utvecklas samt anpassas utifrån konsultationskrav.

I detta avsnitt presenteras en sammanställning av de åtgärder som har identifierats i underlaget som ingått i omvärldsbevakningen. Utav de 5 åtgärder som identifierats är majoriteten lagändringar (Åtgärd 1-3) som redan trätt i kraft. Övriga två åtgärdsförslag (Åtgärd 4 och 5) är åtgärdsförslag som inte har realiserats och är i utredningsstadiet.

En sammanställning av de åtgärder som har identifierats kopplat till uppdraget samt påverkan på ledtider presenteras i Tabell 1 nedan.

Tabell 1. Identifierade åtgärder

Utredning	Nummer	Åtgärd
Nätkoncessionsutredningen	1	Lagändring (ellagen 2 kap. 63-65 §§) Ei får delge, meddela och kungöra beslut i en fråga om nätkoncession som får laga kraft. Ett sätt att begränsa överklagandetiden som innan denna lagändring var obegränsad.
Nätkoncessionsutredningen	2	Lagändring (ellagen 2 kap. 10-11 §§) Lagändringen som berör nätkoncession för område och innebär att nätägaren inte behöver ansöka om linjekoncession för del av ledning som sträcker sig inom ett annat företags koncessionsområde.
Nätkoncessionsutredningen	3	Lagändring (ellagen 2 kap. 22, 25§§) Medgav möjlighet att förlänga befintlig nätkoncession för linje (tillstånd) innan giltighetstiden hade gått ut.
Miljöprövningsutredningen (tilläggsdirektiv)	4	Förtursförfarande Ei ska prioritera projekt som bidrar till miljömålen för att minimera ledtid hos vissa projekt.
Artskyddsutredningen	5	Vägledning Länsstyrelserna tydliggör vägledande information för att säkerställa att provningar görs på ett enhetligt sätt.

2 Referenser

Regeringen, 2021, Artskyddsutredningen, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/06/skydd-av-arter---vart-gemensamma-ansvar/>

Statens offentliga utredningar, 2019, Moderna tillståndprocesser för elnät, http://www.sou.gov.se/wp-content/uploads/2019/06/SOU-2019_30_webb.pdf

Regeringen, 2021, Klimaträttsutredningen (M 2019:05), https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/kommitteberattelse/klimatrattsutredningen-m-201905_H7B2M05

Regeringen, 2022, Rätt för klimatet (SOU 2022:21), <https://www.regeringen.se/49a90f/contentassets/85bdcec13afb4c22af18a0058ab7b61a/ratt-for-klimatet-sou-202221>

Regeringen, 2021, Tilläggsdirektiv till Miljöprövningsutredningen, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2021/07/dir.-202157/>

Regeringen, 2021, En ny renskötellagstiftning – det samiska folkets rätt till renskötsel, jakt och fiske, <https://www.regeringen.se/49b171/contentassets/871d8cb88bdc4509a90f5ef01219a6f6/en-ny-renskotellagstiftning--det-samiska-folkets-ratt-till-renskotelsejakt-och-fiske-dir.-202135.pdf>

Regeringen, 2021, Uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö- och klimatpåverkan, <https://www.regeringen.se/4a5994/contentassets/a857219b939d4be194b3b0a160185cf2/uppdrag-att-utveckla-metoder-och-samverkansformer-for-samrad-om-projekt-som-syftar-till-minskad-miljo--och-klimatpaverkan.pdf>

Regeringen, 2022, En konsultationsordning för det samiska folket, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/01/en-konsultationsordning-for-det-samiska-folket/>

Regeringen, 2022, Nationell strategi för elektrifiering – en trygg, konkurrenskraftig och hållbar elförsörjning för en historisk klimatomställning, <https://www.regeringen.se/491c71/contentassets/8761973413204121b91d01089fbd1e91/nationell-strategi-for-elektrifiering---en-trygg-konkurrenskraftig-och-hallbar-elforsorjning-for-en-historisk-klimatomstallning.pdf>